ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ნატო ჩადუნელი

ბიზნესის როლი
მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციაში

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **იაშა (იაკობ) მესხია**
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი
სრული პროფესორი

თბილისი
2013

ნაშრომი შესრულებულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთაშორისო ბიზნესის კათედრაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **იაშა (იაკობ) მესხია**

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის
ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულების
სრული პროფესორი

ოფიციალური შემფასებლები: **თეიმურაზ ხომერიკი**

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი

ანზორ აბრალავა

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესისა და ინჟინერინგის ფაკულტეტის სრული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება: 2013 წლის 31 ოქტომბერს, 14 საათზე, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე.

მისამართი: 0186, თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. 1, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაღლივი კორპუსი, ფილიპე გოგიჩაიშვილის სახელობის აუდიტორია 206.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში. მისამართი: 0186, თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. 2.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
ასისტენტ პროფესორი მ. ლობჟანიძე

თემის აქტუალურობა. თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოებრივი განვითარება მიმდინარეობს გლობალიზაციის გაღრმავების პირობებში. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ 1970-იანი წლების შუა პერიოდი იყო შემობრუნების წერტილი საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში, თუმცა აშკარა აჩქარება გლობალიზაციის ტენდენციებში მხოლოდ 80-იანი წლების შუა პერიოდიდან აღინიშნა.

გლობალიზაცია ობიექტური, შეუქცევადი და ისტორიულ-ლოგიკური პროცესია, რომელიც საზოგადოებრივი საქმიანობის ყველა სფეროს ეხება. გლობალიზაციის პროცესმა ყველაზე აშკარად ეკონომიკაში იჩინა თავი. თვით ტერმინ „გლობალიზაციას" თავდაპირველად ეკონომიკური მნიშვნელობა გააჩნდა. მხოლოდ შემდეგ მიიღო მან უფრო ფართო მნიშვნელობა და „უსაზღვრო მსოფლიოს" აღმნიშვნელ ცნებად იქცა. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკური ინტეგრაცია გლობალიზაციის დომინანტი მახასიათებელია, დღეისათვის მკაფიოდ იკვეთება მისი სოციალური, კულტურული, პოლიტიკური, ინსტიტუციონალური და სხვა მნიშვნელოვანი მიმართულებები.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესი აიძულებს ბიზნესს განახორციელოს საერთაშორისო ოპერაციები. კომპანიები აღარ შემოიფარგლებიან თავიანთი ქვეყნის საზღვრებით და შეუძლიათ ნებისმიერი ბიზნესოპერაცია განახორციელონ ნებისმიერ ქვეყანაში. თავის მხრივ, ეკონომიკური გლობალიზაცია უმთავრესად განპირობებულია ბიზნესის განვითარებით. საერთაშორისო ვაჭრობის, ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების ძირითად სუბიექტებს სწორედ საერთაშორისო ბიზნესში მონაწილე კომპანიები წარმოადგენენ, რაც განაპირობებს თემის აქტუალურობას.

საერთაშორისო ბიზნესი თავისი განვითარების პიკს აღწევს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებში, რომელთა საქმიანობა მოიცავს საერთაშორისო ბიზნესის სამივე ფორმას – საერთაშორისო ვაჭრობას, საპორტფელო და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს.

მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ტრანსნაციონალური კორპორაციები მიიჩნევა გლობალიზაციის გაღრმავებისა და განვითარების მთავარ ვექტორად. ისინი წარმოადგენენ ერთდროულად ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესის შედეგსა და მამოძრავებელ ძალებს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია დადგინდეს ტრანსნაცინალური კორპორაციების საქმიანობის ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესთან კავშირის ფორმა და გამოვლინდეს მათი საქმიანობის შედეგები ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკისათვის.

დღევანდელი გლობალიზაციის უპრეცენდენტო ტემპი და მასშტაბები მსოფლიო საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია. მნიშვნელოვნად გაიზრდა ინტერესი ეკონომიკური გლობალიზაციისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების მეცნიერული კვლევებისადმი. აღნიშნული სფერო მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მსოფლიოში ცნობილ მკვლევართა ნაშრომებში, მათ შორის ნობელის პრემიის ლაურეატის ამერიკელი ეკონომისტის ჯოზეფ სტიგლიცის ნაშრომებში, რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა გლობალიზაციის ძლიერი და სუსტი მხარეების კვლევაში. ასევე მნიშვნელოვანია გერმანელი სოციოლოგის ულრიხ ბეკის როლი გლობალიზაციის არსისა და მისი გამოწვევების კვლევაში. ამ სფეროში სიღრმისეული გამოკვლევები აქვთ ჩატარებული აგრეთვე ჯ. ბაგვატს, ნ. გასტონს, ა. დრეჰერს, ქ. იანლინგს, თ. ლევიტს, პ. მარტენსს, გ. შანგუანს, დ. ჰელდს. ეკონომიკური გლობალიზაციისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების კვლევაში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვით აგრეთვე ქართველ მეცნიერებს, მათ შორის აღსანიშნავია ა. აბრალავა, რ. გველესიანი, ო. გიგიაშვილი, რ. გოგოხია, ე. ეთერია, გ. თოდუა, ე. ლეკაშვილი, ი. მესხია, ე. მექვაბიშვილი, დ. ნარმანია, ვლ. პაპავა, ნ. პაპაჩაშვილი, უ. სამადაშვილი, ე. სეფაშვილი, რ. ფუტკარაძე, ლ. ქადაგიშვილი, ლ. ყორღანაშვილი, შ. შაბურიშვილი, თ. შენგელია, თ. ჩიკვაიძე, ნ. ჭითანავა, ნ. ხადური და სხვა. წარმოდგენილ ნაშრომში ტრანსნაციონალური კორპორაციების ფუნქციონირების სხვადასხვა ასპექტის თეორიული საფუძვლები ეყრდნობა ისეთ მეცნიერთა ნაშრომებს, როგორებიც არიან: უ. ბეკი, ჯ. მადელეი, მ. კრამერი, მ პორტერი და სხვა.

თუმცა ქართულ ენაზე გამოკვლევა, რომელიც გამოავლენს ეკონომიკური გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციებს კომპლექსურად მის სხვადასხვა ასპექტში და გაანალიზებს ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესში ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლსა და მათი საქმიანობის შედეგებს ცალკეული ქვეყნის პოზიციიდან, ჯერჯერობით არ არსებობს. ამიტომ წარმოდგენილ ნაშრომში მოცემული კვლევის შედეგები და დასკვნები აქტუალურია როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ეკონომიკური გლობალიზაციის და ამ პროცესში ტრანსნაციონალური კორპორაციების ადგილისა და როლის გაცნობიერება, რომელიც დაეფუძნება რეალურ ფაქტებსა და კვლევის შედეგებს, აუცილებელია როგორც ოპტიმალური პოლიტიკის შემუშავების, ისე სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღებისა და აგრეთვე მრავალი ეკონომიკური, სოციალური და სხვა სახის ანალიზისთვის, როგორც სახელმწიფო, ისე ბიზნეს სექტორში.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. ნაშრომის ძირითადი მიზანია მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის გაღრმავების პროცესში ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლის, მნიშვნელობისა და ზეგავლენის ხარისხის შესწავლა, ანალიზი და განზოგადება, აგრეთვე რეკომენდაციების შემუშავება სახელმწიფო და ბიზნესის სექტორისათვის. ამ მიზნის მისაღწევად დასახულია შემდეგი ამოცანები:

- მსოფლიო ეკონომიკაში გლობალიზაციისა და ტრანსნაციონალიზაციის პროცესების თეორიული საფუძვლების ანალიზი;
- ეკონომიკური გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციების გამოვლენა;
- ვაჭრობის, ინვესტიციების, ტექნოლოგიებისა და ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაციის პროცესის გაღრმავებაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების ოპერაციების ზეგავლენის ანალიზი;
- ტრასნაციონალური კორპორაციების ძირითადი მახასიათებლების გამოვლენა;

- ტრანსნაციონალური კორპორაციების მნიშვნელობის დადგენა მიმღები ქვეყნის ეკონომიკისათვის;
- მსოფლიო ეკონომიკის კაპიტალტევადი და მეცნიერებატევადი დარგების განვითარებაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლის განსაზღვრა;
- ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის ნეგატიური ასპექტების შესწავლა და ანალიზი;
- გლობალურ ეკონომიკაში საქართველოს ეკონომიკის ინტეგრირების პროცესში ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლისა და მნიშვნელობის გამოვლენა.

კვლევის ობიექტი და საგანი. კვლევის ობიექტია ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალების ეკონომიკური საქმიანობა.

კვლევის საგანია ტრანსნაციონალური კორპორაციების საგარეო ეკონომიკური ოპერაციები, რომლითაც ხდება ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესის განვითარება, აგრეთვე მათი საქმიანობის შედეგები რეციპიენტ ქვეყანაში (მათ მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულება, გამოშვება (ბრუნვა), დასაქმება, შრომის ანაზღაურება და ა. შ.).

კვლევის არეალი. წინამდებარე ნაშრომში კომპლექსურადაა შესწავლილი ეკონომიკური გლობალიზაციის ყველა მნიშვნელოვანი ასპექტი და მასში მიმდინარე ტენდენციები. ესენია: ვაჭრობისა და ინვესტიციების გლობალიზაცია; ტექნოლოგიის ინტერნაციონალიზაცია; გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვი და ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა. აგრეთვე გამოკვლეულია ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი თითოეულ დასახელებულ სფეროსა და ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკაში. ამ თვალსაზრისით, იგი წარმოადგენს ქარულ ენაზე შესრულებულ პირველ ნაშრომს.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. კვლევას საფუძვლად დაედო საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებთან და ბიზნესთან

დაკავშირებული პრინციპები და თეორიები, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული გაზომვის მეთოდები და ინსტრუქციები. გამოყენებულია ქართველი და უცხოელი მკვლევარების თეორიული და გამოყენებითი ხასიათის ნაშრომები. კვლევის ემპირიულ ბაზას წარმოადგენს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, მსოფლიო ბანკის, ეკონომიკური განვითარებისა და თამანშრომლობის ორგანიზაციისა და სხვა ორგანიზაციების მასალები, ასევე, ქართულ და უცხოურ პერიოდიკაში გამოქვეყნებული მეცნიერული კვლევის შედეგები.

ნაშრომში გამოყენებულია აბსტრაქტულ-ლოგიკური, სისტემურ-სტრუქტურული ანალიზის, სტატისტიკური ანალიზის, სინთეზის, ინდუქციისა და დედუქციის, ანალოგიის, ინდექსირების, სისტემური მიდგომების და სხვა მეთოდები.

კვლევის მეცნიერული სიახლეები:

- დასაბუთებულია გლობალიზაციის ინტენსივობის გასაზომად ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ გამოქვეყნებული ინდიკატორების გამოყენების შესაძლებლობა.

კვლევათა უმეტესობა, რომელიც დღემდეა შესრულებული, ეკონომიკური გლობალიზაციის ხარისხის გასაზომად იყენებს უმთავრესად საერთაშორისო ვაჭრობასა და ინვესტიციებს, რომლებიც წარმოადგენს გლობალიზაციის მხოლოდ ცალკეულ ასპექტებს. არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს გლობალიზაციის ისეთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტები, როგორიცაა ტექნოლოგიური ინტერნაციონალიზაცია, ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალზაცია და ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა. მსოფლიოში ცნობილი მკვლევარები, როგორებიცაა ალექს დრეჰერი, ნოელ გასტონი და პიმ მარტენსი, რომელთა შრომები ფოკუსირდება გლობალიზაციის გაზომვასა და მისი შედეგების შეფასებაზე,

გლობალიზაციის პროცესის ინტენსივობის გასაზომად იყენებენ სხვადასხვა სახის ინდექსებს – კოფის, მაასტრიხტის და კარნის ინდექსებს, რომლებიც საშუალებას იძლევიან შევადაროთ ქვეყნები გლობალიზაციის ხარისხის მიხედვით, აგრეთვე გავიგოთ, რომელი ქვეყანა დაწინაურდა და რომელმა გადაინაცვლა უკანა პოზიციებზე გლობალიზაციის ხარისხის სიღრმის მიხედვით. აღნიშნული ინდექსების მეშვეობით შესაძლებელია დადგინდეს თუ რა გავლენას ახდენს გლობალიზაცია ქვეყნის ამა თუ იმ მაჩვენებელზე, მაგრამ იგი ვერ იძლევა პასუხს ისეთ კითხვებზე, როგორიცაა – იზრდება თუ მცირდება გლობალიზაციის ხარისხი მთელი მსოფლიოს, ინდივიდუალური ქვეყნისა თუ დარგის დონეზე? გარდა ამისა, მასში არაა გათვალისწინებული გლობალიზაციის ისეთი უმნიშვნელოვანესი მამოძრავებელი ძალები როგორიცაა ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა, ტექნოლოგიების გავრცელება და სხვა. აქედან გამომდინარე, გლობალიზაციის ანალიზისას მათ შეიძლება მივანიჭოთ მხოლოდ დამხმარე ფუნქცია.

- გამოვლენილია გლობალიზაციის თანამედროვე ორიენტირები და ტენდენციები.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) 34 წევრი ქვეყნის მაგალითზე, სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის საფუძველზე დადგენილია, რომ მთელ მსოფლიოში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, როგორც ვაჭრობის, ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების, ისე ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაცია. ამასთან, ყველაზე სწრაფი ზრდით ხასიათდება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების და ტექნოლოგიების ინტერნაციონალიზაცია;

- გაანგარიშებულია ეკონომიკური გლობალიზაციის ზრდაზე ტრანსნაციონალური კორპორაციების ზეგავლენის მახასიათებლები.

აშშ-ის მაგალითზე დადგენილია, რომ ტრანსნაციონალური კორპორაციების ოპერაციები დიდ გავლენას ახდენს ეკონომიკური გლობალიზაციის ინტენსივობის

ზრდაზე. ტრასნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალები განაპირობებენ ვაჭრობის გლობალიზაციის ზრიდის 81, ინვესტიციების გლობალიზაციის ზრდის 72 და ტექნოლოგიის გლობალიზაციის ზრდის 96%-ს.

- გამოვლენილია ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი და მნიშვნელობა რეციპიენტი ქვეყნისათვის.

სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის საფუძველზე დადგენილია, რომ ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალები, მიუხედავად მათი მცირე რაოდენობისა, რეციპიენტ ქვეყანაში ქმნიან სამუშაო ადგილების, დამატებული ღირებულებისა და ბრუნვის მნიშვნელოვან, ზოგიერთ ქვეყანაში კი უმეტეს, ნაწილს, აგრეთვე ისინი ფლობენ ქვეყანაში არსებული კაპიტალის მნიშვნელოვან ნაწილს.

- დადგენილია ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალების ეკონომიკური საქმიანობის სარგებლიანობა რეციპიენტი ქვეყნისათვის.

ცალკეულ რეციპიენტ ქვეყანაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალებისა და ეროვნული ფირმების საქმიანობის საშუალო მაჩვენებლების შედარების საფუძველზე დადგენილია, რომ ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოურ ფილიალებს ეროვნულ ფირმებთან შედარებით ახასიათებთ

ა) შრომის ნაყოფიერების უფრო მაღალი დონე.

ბ) ხელფასების უფრო მაღალი დონე.

გ) დასაქმების უფრო მაღალი დონე.

- შემუშავებულია კონკრეტული რეკომენდაციები და წინადადებები საქართველოს გლობალურ ეკონომიკურ სივრცეში ინტეგრირების გაღრმავების მიმართულებით.

ქვეყანაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის უზრუნველსაყოფად საჭიროა ხელსაყრელი ბიზნეს გარემოს შექმნა. გლობალიზაციის ცვალებადი

მახასიათებლები და გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვების აშკარა გავრცელება დღის წესრიგში აყენებს სამთავრობო პოლიტიკების გადახედვის აუცილებლობას. ტრადიციული პოლიტიკები, რომლებიც უკავშირდება გლობალიზაციას, მიზნად ისახავს საერთაშორისო ეკონომიკაში კონკურენტუნარიანობის გაძლიერების გზით დასაქმებისა და ქვეყანაში შექმნილი დამატებული ღირებულების გაზრდას. ამგვარი პოლიტიკები ხშირად მეტწილად ფოკუსირდება კონკრეტულ დარგზე (მრეწველობა, მომსახურება, მაღალი ტექნოლოგიები და ა.შ.), თუმცა წარმოების საერთაშორისო ფრაგმენტაციის შედეგად, ამგვარი დარგობრივი განზომილება ჩანს, რომ თანდათან უფრო ნაკლებად მართებული ხდება. იმის გათვალისწინებით, რომ საწარმოო პროცესის ცალკეული ეტაპები ხორციელდება სხვადასხვა ქვეყანაში, კონკურენტუნარიანობა და შეფარდებითი უპირატესობა საჭიროა დარგობრივის ნაცვლად საქმიანობის ჭრილში იქნას წარმოდგენილი.

- შემუშავებულია რეკომენდაციები საქართველოში გლობალიზაციის ტენდენციების კომპლექსური შეფასებისათვის საჭირო სტატისტიკური ინფორმაციის ფორმირებასა და მოპოვებასთან დაკავშირებული პრობლემების დარეგულირებისათვის.

საქართველოში ჯერჯერობით ვერ ხერხდება გლობალიზაციის მასშტაბებისა და ინტენსივობის სრული სურათის წარმოდგენა, რადგან სტატისტიკის ეროვნული სამსახური ვერ უზრუნველყოფს იმ მონაცემების შეგროვებას, რომლებიც საჭიროა ეკონომიკური გლობალიზაციის გაზომვისათვის, რაც დაბრკოლებას უქმნის როგორც სახელმწიფოს ისე ბიზნესსექტორს, გააცნობიერონ გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციები, რომლებიც დაეყრდნობა რეალურ ფაქტებსა და რიცხობრივ მონაცემებს და შეიმუშაონ სათანადო პოლიტიკა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია სტატისტიკური სამსახურის საქმიანობის გააქტიურება, მისი ჩართვა საერთაშორისო საგანმანათლებლო პროგრამებსა და ტრენინგებში, რომლებიც უშუალოდ გამიზნულია იმ პრობლემების გადაჭრაზე, რაც წარმოიშობა იმ სტატისტიკური მონაცემების

შეგროვებასთან დაკავშირებით, რომლებიც საჭიროა ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესის გაზომვისა და შეფასებისთვის (OECD-ის ინდიკატორებით). ამ ამოცანათა ფარგლებში საჭიროა ჩამოყალიბდეს გლობალიზაციის კვლევითი ცენტრი, რომელიც მჭიდროდ ითანამშრომლებს აღნიშნულ საკითხებზე სტატისტიკურ სამსახურთან და რეგულარურად მოახდენს საქართველოში გლობალიზაციის ტენდენციების შეფასებას.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა. კვლევის შედეგად შემუშავებული წინადადებები და რეკომენდაციების შეიძლება გამოყენებულ იქნას საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავების პროცესში, აგრეთვე საქართველოს სავაჭრო-სამრეწველო პალატისა და მსხვილი ექსპორტიორი კორპორაციების მიერ, ეკონომიკური პროფილის უმაღლეს სასწავლებლებში სპეციალური კურსების წაკითხვისას.

დისერტაციის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება 3 თავის, 9 ქვეთავის, შესავლის, დასკვნების, გამოყენებული ლიტერატურისა და დანართებისაგან. ნაშრომი მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 224 გვერდს.

ნაშრომის დანართი მოიცავს უახლეს სტატისტიურ მასალაზე დაყრდნობით აგებულ ცხრილებსა და დიაგრამებს, რომლებიც გამოყენებულია კვლევის პროცესში.

<u>სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა:</u>

შესავალი

თავი 1. გლობალიზაცია – თანამედროვე საზოგადოებრივი განვითარების ობიექტური ტენდენცია

1.1 გლობალიზაციის არსი, სტრუქტურა და ძირითადი მიმართულებები

1.2 ეკონომიკური გლობალიზაციის კონცეფცია და მისი გაზომვის პრობლემები

1.3 გლობალიზაციის ზეგავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე

თავი 2. ეკონომიკური გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციები

2.1 ვაჭრობისა და ინვესტიციების გლობალიზაცია

2.2 ტექნოლოგიური გლობალიზაცია
2.3 გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვი, როგორც ეკონომიკური გლობალიზაციის ახალი ფორმა

თავი 3. ტრანსნაციონალური კორპორაციების ეკონომიკური საქმიანობა თანამედროვე მსოფლიოში

3.1 ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკაში და მათი ზეგავლენა გლობალიზაციის პროცესზე
3.2 ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის თავისებურებანი
3.3 ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის უარყოფითი ეფექტები და კორპორაციის სოციალური პასუხისმგებლობა

დასკვნები
გამოყენებული ლიტერატურა
დანართები

ნაშრომის პირველი თავი „გლობალიზაცია – თანამედროვე საზოგადოებრივი განვითარების ობიექტური ტენდენცია" შედგება სამი ქვეთავისაგან. პირველ ქვეთავში „გლობალიზაციის არსი, მნიშვნელობა და ძირითადი მიმართულებები" ჩატარებულია გლობალიზაციის არსის შესახებ დღემდე არსებული განმარტებების შედარებითი ანალიზი და გამოვლენილია მათი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

აღნიშნულია, რომ დღემდე არსებული არცერთი განმარტება სრულად არ ასახავს გლობალიზაციის შინაარსს. უმეტეს მათგანში ყურადღება გამახვილებულია გლობალიზაციის ამა თუ იმ შედეგზე და არა თვით ამ პროცესის არსზე. გლობალიზაციის განმარტების ჩამოყალიბება მოითხოვს ამ პროცესისადმი ინტერდისციპლინარულ ანუ როგორც ეკონომიკური, ისე სოციოლოგიური და პოლიტიკური კუთხით მიდგომას. მსოფლიოში ცნობილი კოლინზის ინგლისური ლექსიკონის მიხედვით ყურადღება გამახვილებულია ერთიანი მსოფლიო ბაზრის

წარმოქმნის პროცესზე; ბრიტანული ენციკლოპედიაში აღნიშნული პროცესი განხილულია ყოფითი კუთხით; სხვა განსაზღვრებებში აქცენტი კეთდება არა პროცესზე, არამედ საერთო პრობლემებზე, რომლებიც კაცობრიობის წინაშე დგას.

აღნიშნულ ქვეთავში შემოთავაზებულია გლობალიზაციის შემდეგი ზოგადი განმარტება: გლობალიზაცია – ეს არის პლანეტარული მასშტაბის, ერთიანი, მაგრამ მრავალფეროვანი სისტემის ჩამოყალიბების პროცესი, რის შედეგადაც ყალიბდება გლობალური მსოფლიო, სადაც თითოეული სახელმწიფო, თავისი ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ კულტურული ინდივიდუალურობით წარმოადგენს მის შემადგენელ ნაწილს. აქ ხაზგასასმელია ის გარემოება, რომ გლობალიზაციის პროცესში შესაძლებელია იდენტურობისა და თავისთავადობის შენარჩუნება. ამდენად, გლობალური მსოფლიოს ერთ-ერთი მახასიათებელია კულტურული, ენობრივი და რელიგიური მრავალფეროვნება.

ამავე ქვეთავში გამოვლენილია გლობალიზაციის შემდეგი მახასიათებლები: ობიექტურობა, პროგრესულობა, შეუქცევადობა და ისტორიულ-ლოგიკურობა; გაანალიზებულია გლობალიზაციის მიმართულებები; განხილულია გლობალიზაციის სოციალურად ორიენტირებული მოდელი.

პირველი თავის მეორე ქვეთავში „ეკონომიკური გლობალიზაციის კონცეფცია და მისი გაზომვის პრობლემები" გაანალიზებულია ეკონომიკური გლობალიზაციის კონცეფცია. აღნიშნულია, რომ გლობალიზაციის კონცეფცია გულისხმობს როგორც ეროვნულ საზღვრებს გარეთ საქონლისა და რესურსების მზარდი ნაკადების მოძრაობას, ესევე ურთიერთშემავსებელი ორგანიზაციული სტრუქტურების ჯგუფის ჩამოყალიბებას საერთაშორისო ეკონომიკური საქმიანობისა და ტრანზაქციების ფართო ქსელის სამართავად, რის შედეგადაც ყალიბდება გლობალური ეკონომიკური სისტემა. სხვანაირად რომ ვთქვათ, გლობალურ ეკონომიკურ სისტემაში ფირმები და ფინანსური ინსტიტუტები ფუნქციონირებს ტრანსნაციონალურად, ე.ი. ეროვნულ საზღვრებს გარეთ. ასეთ იდეალურ სამყაროში ეროვნული სახელმწიფო აღარაა განსაკუთრებული ეკონომიკური სუბიექტი საკუთარი მიზნების შესაბამისად

გადაწყვეტილების მიღების ავტონომიური ძალაუფლებით. პასუხისმგებლობაც ადეკვატურად გლობალური იქნებოდა ღია საბაზრო სისტემის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ინსტიტუტების – საკუთრების უფლების დაცვისა და სტაბილური მონეტარული სისტემის არსებობაზე, საერთო ეკონომიკური მდგომარეობა კი – დამოკიდებული გლობალური ბაზრის სტიმულებზე ფირმების რეაგირებასა და გლობალური რეგულაციების ეფექტიანობაზე. ამასთან აღნიშნულია, რომ მსოფლიო ეკონომიკა შორსაა ასეთი ზესახელმწიფოებრივი პირადიგმისაგან. არსებული სიტუაციის უფრო შესატყვისი აღწერაა გლობალური ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება, სადაც ბაზრებსა და, აგრეთვე, საწარმოო და ფინანსურ საქმიანობას შორის ზღვარგადამკვეთი კავშირები ახლა იმდენად ძლიერია, რომ ნებისმიერ ქვეყანაში განვითარებულ ეკონომიკურ მოვლენებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მის საზღვრებსგარეთ არსებული პოლიტიკა და განვითარებული მოვლენები. მიუხედავად ამისა, ქვეყნის რესურსულ შესაძლებლობებს, ინსტიტუციურ რეგულირებასა და პოლიტიკურ არჩევანს დიდი მნიშვნელობა აქვს ეროვნული ეკონომიკური მდგომარეობისათვის, რაც, აგრეთვე, განსაზღვრავს ამ მდგომარეობაზე საერთაშორისო ძალების გავლენის ფორმას.

ამავე ქვეთავში განხილულია ეკონომიკური გლობალზაციის მიმართულებები. აღნიშნულია, რომ ეკონომიკური გლობალიზაციის ცალკეული მიმართულებების ერთმნიშვნელოვანი განმარტებები დღემდე არაა შემუშავებული. ამასთან, ზოგიერთ შემთხვევაში ძნელია ერთმანეთისაგან გავმიჯნოთ ეკონომიკური გლობალიზაციის სხვადასხვა სახეები. მაგალითად, ძნელია გაივლოს ზღვარი სხვადასხვა სახის ბაზრებისა და ვაჭრობის გლობალიზაციას შორის.

ამავე ქვეთავში დასაბუთებულია გლობალიზაციის ინტენსივობის გასაზომად ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ გამოქვეყნებული ინდიკატორების გამოყენების შესაძლებლობა. აღნიშნულია, რომ კვლევათა უმეტესობა, რომელიც დღემდეა შესრულებული, ეკონომიკური გლობალიზაციის ხარისხის გასაზომად იყენებს უმთავრესად საერთაშორისო

ვაჭრობასა და ინვესტიციებს, რომლებიც წარმოადგენს გლობალიზაციის მხოლოდ ცალკეულ ასპექტებს. არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს გლობალიზაციის ისეთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტები, როგორიცაა ტექნოლოგიური ინტერნაციონალიზაცია, ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალზაცია და ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა. მსოფლიოში ცნობილი მკვლევარები, როგორებიცაა ალექს დრეჰერი, ნოელ გასტონი და პიმ მარტენსი, რომელთა შრომები ფოკუსირდება გლობალიზაციის გაზომვასა და მისი შედეგების შეფასებაზე, გლობალიზაციის პროცესის ინტენსივობის გასაზომად იყენებენ სხვადასხვა სახის ინდექსებს – კოფის, მაასტრიხტის და კარნის ინდექსებს, რომლებიც საშუალებას იძლევიან შევადაროთ ქვეყნები გლობალიზაციის ხარისხის მიხედვით, აგრეთვე გავიგოთ, რომელი ქვეყანა დაწინაურდა და რომელმა გადაინაცვლა უკანა პოზიციებზე გლობალიზაციის ხარისხის სიღრმის მიხედვით. აღნიშნული ინდექსების მეშვეობით შესაძლებელია დადგინდეს თუ რა გავლენას ახდენს გლობალიზაცია ქვეყნის ამა თუ იმ მაჩვენებელზე, მაგრამ იგი ვერ იძლევა პასუხს ისეთ კითხვებზე, როგორიცაა – იზრდება თუ მცირდება გლობალიზაციის ხარისხი მთელი მსოფლიოს, ინდივიდუალური ქვეყნისა თუ დარგის დონეზე. გარდა ამისა, მასში არაა გათვალისწინებული გლობალიზაციის ისეთი უმნიშვნელოვანესი მამოძრავებელი ძალები როგორიცაა ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა, ტექნოლოგიების გავრცელება და სხვა. აქედან გამომდინარე, გლობალიზაციის ანალიზისას მათ შეიძლება მივანიჭოთ მხოლოდ დამხმარე ფუნქცია.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ინდიკატორები, განსხვავებით ზემოთდასახელებული ინდექსებისაგან, ეკონომიკური გლობალიზაციის ინტენსივობის გაზომვისას საერთაშორისო ვაჭრობასთან და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან ერთად ითვალისწინებს ეკონომნიკური გლობალიზაციის ისეთ მნიშვნელოვან ასპექტებს, როგორიცაა ტექნოლოგიების ინტერნაციონალიზაცია, ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალზაცია და ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა.

პირველი თავის მესამე ქვეთავში „გლობალიზაციის ზეგავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე” კორელაციურ-რეგრესული ანალიზის საფუძველზე დადგენილია, რომ უცხოური საკუთრების ზრდა საქართველოში უფრო მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს მშპ-ის ზრდაზე, ვიდრე აშშ-ში. ამ თვალსაზრისით, გლობალიზაციას მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის უფრო მეტი სარგებლის მოტანა შეუძლია, ვიდრე დიდი ქვეყნებისთვის. ამასთან, საგარეო საკუთრების ზრდა უარყოფით ზეგავლენას ახდენს მშპ-ზე ზრდაზე საქართველოსთვის, ხოლო დადებით ზეგავლენას – აშშ-ისთვის, რაც მიგვანიშნებს იმაზე რომ, ეკონომიკურ გლობალიზაციას ამ ასპექტში უარყოფითი ზეგავლენა აქვს მცირე ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე და დადებითი – დიდი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამასთან, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა მცირე ზომის ქვეყნებში მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებულია ქვეყანაში უცხოური საკუთრების ზრდაზე (მშპ-ის ზრდის 86% განაპირობებს უცხოური საკუთრების ზრდა), ხოლო დიდ ქვეყნებში – საზღვარგარეთული საკუთრების ზრდაზე (მშპ-ის ზრდის 40% განაპირობებს საზღვარგარეთული საკუთრების ზრდა). აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ის ქვეყნები, რომლებიც სირთულეებს განიცდიან ეკონომიკურ ზრდასთან დაკავშირებით, უფრო მეტად უნდა ჩაერთონ გლობალიზაციის პროცესებში.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, განისაზღვრა საქართველოში უცხოურ საკურებასა და მთლიან შიდა პროდუქტს შორის კავშირის ამსახველი მოდელი:

$$Y = 0.97\,X + 2\,555 \qquad \text{(მლნ. \$), სადაც}$$

Y აღნიშნავს მთლიანი შიდა პროდუქტის, ხოლო X – ქვეყანაში არსებული უცხოური საკუთრების მოცულობას.

აღნიშნულ მოდელში სტანდარტული შეცდომა უდრის 495 მლნ. დოლარს.

აგრეთვე განისაზღვრა აშშ-ში საზღვარგარეთულ საკუთრებასა და მთლიან შიდა პროდუქტს შორის კავშირის ამსახველი მოდელი:

$$Y = 0.83\,X + 7\,732 \qquad \text{(მლრდ. \$)},$$ სადაც

Y აღნიშნავს მთლიანი შიდა პროდუქტის, ხოლო X – ქვეყნის რეზიდენტების საზღვარგარეთული საკუთრების მოცულობას.

აღნიშნულ მოდელში სტანდარტული შეცდომა უდრის 1107 მლრდ. დოლარს.

მეორე თავში გამოვლენილია ეკონომიკური გლობალიზაციის ტენდენციები შემდეგი მიმართულებებით: ვაჭრობის, ინვესტიციების, ტექნოლოგიებისა და ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაცია. აგრეთვე გამოვლენილია ეკონომიკური გლობალიზაციის ძითითადი ორიენტირები. ეკონომიკური გლობალიზაციის ინტენსივოვის გასაზომად გამოყენებულია ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ შემუშავებული ინდიკატორები. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) წევრი 34 ქვეყნის მაგალითზე, სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის საფუძველზე გაირკვა, რომ ზრდის ტენდენციით ხასიათდება როგორც ვაჭრობის, ისე ინვესტიციების, ტექნოლოგიებისა და ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაცია. ინვესტიციების გლობალიზაციაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მომსახურების სექტორს. აგრეთვე იზრდება მომსახურების წვლილი ვაჭრობის გლობალიზაციაში, თუმცა იგი ჯერ კიდევ შეადგენს საქონლით საერთაშორისო ვაჭრობის მხოლოდ ნაწილს. ამასთან, აღნიშნულია, რომ საქართველოში ეკონომიკური გლობალზიაციის ინტენსივობა შემცირების ტენდენციით ხასიათდება.

ამავე ქვეთავში აღნიშნულია, რომ გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვი წარმოადგენს ეკონომიკური გლობალიზაციის ახალ ფორმას, რაც ცვლის ღირებულებათა ჯაჭვისა და ეფექტიანობის ტრადიციულ გაგებას. საბოლოო ანგარიშით, ეს ტენდენცია მნიშვნელოვნად ცვლის ქვეყნებს შორის ეკონომიკურ ურთიერთობებს და საერთაშორისო ვაჭრობის მოდელს, რაც აისახება ფირმისშიდა და შიდადარგობრივი საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებით. საბოლოო საქონლის ექსპორტი აღარ არის ქვეყნის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის სათანადო

ინდიკატორი, რადგან გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვის წამოქმნის შედეგად საბოლოო პროდუქტები მნიშვნელოვანწილად შეიცავს შუალედურ საქონლს, რაც იყო იმპორტირებული ქვეყანაში.

მესამე თავში „ტრანსნაციონალური კორპორაციების ეკონომიკური საქმიანობა თანამედროვე მსოფლიოში" გაანალიზებულია ეკონომიკური გლობალიზაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტი – ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა. კერძოდ, პირველ ქვეთავში „ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკაში" გაანალიზებულია ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ქვეყნებში ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალების საქმიანობა ისეთი მაჩვენებლების მიხედვით როგორიცაა ბრუნვა, დასაქმება, დამატებული ღირებულება და ა. შ. დადგენილია, რომ განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ისინი მნიშვნელოვანწილად უზრუნველყოფენ ქვეყნის ეკონომიკურ კეთილდღეობას: OECD-ის უმეტეს ქვეყანაში უცხოურ ფილიალები ქმნიან სამუშაო ადგილების, ბრუნვისა და დამატებული ღირებულების მნიშვნელოვან, ზოგიერთ ქვეყანაში უმეტეს, ნაწილს. ამასთან, მათ მფლობელობაშია ქვეყანაში არსებული კაპიტალის მნიშვნელოვანი ნაწილი, თუმცა ისინი წარმოადგენენ ქვეყნის საწარმოთა უმცირესობას.

ამავე ქვეთავში დადგენილია, რომ ტრანსნაციონალური კორპორაციები თამაშობენ მნიშვნელოვან როლს კვლევებსა და განვითარებაში (Research and Development - R&D) ინვესტირებაში მსოფლიო მასშტაბით. უმსხვილესი ტრანსნაციონალური კორპორაციების R&D-ის ბიუჯეტი მეტია ვიდრე რამოდენიმე ქვეყნის მიერ R&D-ში განხორციელებული ინვესტიციები ერთად აღებული. 2011 წელს, R&D-ში ყველაზე მსხვილი ინვესტორი კომპანია მსოფლიოში არის იაპონური კომპანია „ტოიოტა" R&D-ის 10 მლნ-ზე მეტი ბიუჯეტით, რაც მას აყენებს R&D-ში 10 ყველაზე მსხილ ინვესტორ ქვეყანას შორის. 2011 წელს, R&D-ში მსოფიოს 8 ყველაზე

მსხილი ინვესტორი კომპანიის ჯგუფის აგრეგირებული დანახარჯი აღემატება R&D-ში ყველა ინდივიდუალური ქვეყნის ინვესტიციებს აშშ-სა და იაპონიის გარდა[1].

გლობალიზაციის განვითარებაზე ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის ზეგავლენის დასადგენად გამოყენებულია კორელაციური ანალიზის მეთოდი. საანალიზო ქვეყნას წარმოადგენს აშშ.

დადგინდა, რომ ვაჭრობის გლობალიზაციის ინტენსივობასა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების მიერ განხორციელებულ საერთაშორისო ვაჭრობას შორის არსებობს ძლიერი კორელაცია (R=0.9). შესაბამისად, ვაჭრობის გლობალიზაციის ზრდის 81%-ს განაპირობებენ ტრანსნაციონალური კორპორაციები. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ტრანსნაციონალური კორპორაციები ძლიერ ზეგავლენას ახდენენ ვაჭრობის გლობალიზაციაზე. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, რომ არა ტრანსნაციონალური კორპორაციები ვაჭრობის გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდის ტემპი 81%-ით შენელდებოდა.

ტექნოლოგიის გლობალიზაციის ინტენსივობასა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების ტექნოლოგიებით საერთაშორისო ვაჭრობას შორის არსებობს კიდევ უფრო ძლიერი კორელაცია, ვიდრე საერთაშორისო ვაჭრობის შემთხვევაში (R=0,99). შესაბამისად, ტექნოლოგიის გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდის 98% განაპირობებს ტრანსნაციონალური კორპორაციები. ე. ი. ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა კიდევ უფრო ძლიერ ზეგავლენას ახდენს ტექნოლოგიების, ვიდრე ვაჭრობის, გლობალიზაციაზე.

ინვესტიციების გლობალიზაციაზე ტრანსნაციონალური კორპორაციების ზეგავლენის დასადგენად გაანალიზებულია ინვესტიციების გლობალიზაციის ინტენსივობის ინდიკატორსა (ქვეყნის საინვესტიციო პოზიციის პროცენტული მაჩვენებელი მშპ-სთან მიმართებით) და ქვეყანაში არსებული უცხოური ფილიალების

[1] OECD, MSTI database, Februar, 2013; The 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard, Europen Commission, Direcrorate-General for Research and Innovation.

მთლიან საწესდებო კაპიტალს შორის ურთიერთკავშირი. აღნიშნულ ორ ცვლადს შორის არსებობს ძლიერი, სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კორელაცია (R=0,85), რაც, თავის მხრივ, ნიშნავს იმას, რომ ინვესტიციების გლობალიზაციის ზრდის 72% განპირობებულია უცხოური ფილიალების საქმიანობით.

მესამე თავის მეორე ქვეთავში „ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის თავისებურებანი" გამოკვლეულია რეციპიენტ ქვეყანაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების ეკონომიკური საქმიანობის სარგებლიანობა. რისთვისაც შედარებულია სამრეწველო და მომსახურების სექტორში ეროვნული ფირმებისა და უცხოური ფილიალების საქმიანობის ისეთი მაჩვენებლები როგორიცაა შრომის ნაყოფიერების, ანაზღაურებისა და დასაქმებისა საშუალო სიდიდეები. ამასთან, გაანალიზებულია მათი საქმიანობის ისეთი თავისებურებანი, რომლებიც აყალიბებს თანამედროვე გლობალიზაციური პროცესების ძირითად ორიენტირებს, პირველ რიგში, რეციპიენტ ქვეყანაში მათი ექსპორტისა და იმპორტისაკენ მიდრეკილება და ტრანსნაციონალური ქსელის ფარგლებში მათ მიერ განხორციელებული ფირმათშორისი ვაჭრობა.

ცალკეულ რეციპიენტ ქვეყანაში უცხოური ფილიალებისა და ეროვნული ფირმების დასაქმების საშუალო მაჩვენებლების შედარებამ უჩვენა, რომ უცხოური ფირმები ბევრად აღემატება ეროვნულ ფირმებს და ეს ჭეშმარიტებაა ყველა ქვეყნის შემთხვევაში.

აღნიშნული განსხვავება განსაკუთრებით დიდია მრეწველობის სექტორში. უცხოური ფილიალების დასაქმების საშუალო დონე რამდენიმეჯერ აღემატება ეროვნული ფირმების ანალოგიურ მაჩვენებელს, ისეთი დიდი ქვეყნების შემთხვევაშიც კი როგორიცაა გერმანია და აშშ, რომლებსაც ყავთ მსხვილი ეროვნული ფირმები[2].

მომსახურების სექტორშიც, უცხოურ ფილიალებს აქვთ უფრო დიდი მაჩვენებელი ვიდრე ეროვნულ ფირმებს, თუმცა ეს განსხვავება მომსახურების სექტორში უმეტეს ქვეყანაში უფრო მცირეა, ვიდრე მრეწველობის სექტორში[3].

---

[2] OECD, Activity of Multinationals Database, 2012.
[3] იქვე.

უცხოური ფილიალების ეროვნულ ფირმებთან შედარებით დასაქმების უფრო დიდი საშუალო მაჩვენებელი განპირობებულია უცხოური ფილიალებისა და ეროვნული ფირმების დარგობრივი სტრუქტურით. უცხოური ფილიალები, როგორც წესი, უფრო ხშირია მასშტაბურ დარგებში, სადაც მასშტაბი და, აქედან გამომდინარე, ზომა კონკურენციის მნიშვნელოვანი წარმმართველია.

უცხოურმა ფილიალებმა აგრეთვე აჩვენეს შრომის ნაყოფიერების უფრო მაღალი დონე. გამონაკლისის გარეშე, უცხოურ ფილიალებს ახასიათებთ შრომის ნაყოფიერების უფრო მაღალი დონე, ვიდრე ადგილობრივ ფირმებს. ეს განსხვავება განსაკუთრებით დიდია ირლანდიისა და უნგრეთის შემთხვევაში. როგორც მრეწველობის ისე მომსახურების სექტორში დამატებული ღირებულება, რომელიც მოდის ერთ მომუშავეზე უცხოურ ფილიალებში საშუალოდ უფრო მაღალია ეროვნულ ფირმებთან შედარებით. შრომის ნაყოფიერება მრეწველობის იმ დარგებში, რომლებსაც ახასიათებთ მაღალი კაპიტალტევადობა, უფრო მაღალია, ვიდრე მომსახურების სექტორში.

OECD-ის ყველა ქვეყანაში, რომელთა მონაცემები ხელმისაწვდომია, საშუალო ანაზღაურება ერთ დასაქმებულზე არის უფრო მაღალი უცხოურ ფილიალებში, ვიდრე ეროვნულ ფირმებში, როგორც მრეწველობის ისე მომსახურების დარგებში. საშუალო ხელფასი უფრო მაღალია მრეწველობის სექტორში, ვიდრე მომსახურების სექტორში.

მესამე თავის ბოლო ქვეთავში „ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის უარყოფითი ეფექტები და კორპორაციის სოციალური პასუხისმგებლობა" განხილულია ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის უარყოფითი ეფექტები და მათ მინიმუმამდე შესამცირებლად დადასტურებულია კორპორაციის სოციალური პასუხისმგებლობის სარგებლიანობა.

მსოფლიოს 500 უმსხვილესი კორპორაციის შემოსავლებისა და ცალკეული ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქტების შედარების გზით დადგენილია, რომ კორპორაციების ძალაუფლების ზრდა გახდა ჩვენი დროის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა.

ამავე ქვეთავში აღნიშნულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კორპორაციის სოციალური პასუხისმგებლობა ეკონომიკისა და ბიზნესის მეცნიერებაში ჯერ კიდევ ნაკლებად შესწავლილ სფეროს წარმოადგენს, საერთაშორისო კორპორაციების მიერ თავიანთ სტრატეგიებში სოციალური პასუხისმგებლობის დანერგვა შეამცირებს მათი საქმიანობის უარყოფით შედეგებს და, ამავე დროს გაზრდის საზოგადოებისათვის მათი საქმიანობიდან მიღებულ სარგებელს, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს გლობალიზაციის თანმხლები მრავალი პრობლემის მინიმუმამდე შემცირებასა და გლობალიზაციის სოციალური ორიენტაციის გაძლიერებას.

დასკვნები:

- გასული ათწლეულები ადასტურებენ ეკონომიკური საქმიანობის სწრაფ გლობალიზაციას, რამაც მნიშვნელოვნად შეცვალა მსოფლიო ეკონომიკის სახე. თანდათან იზრდება იმ ფირმების, ქვეყნებისა და სხვა ეკონომიკური აგენტების რიცხვი, რომლებიც ჩართულები არიან გლობალურ ეკონომიკაში. იზრდება როგორც ვაჭრობის, ისე ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების გლობალიზაციის ინტენსივობა. ამასთან, ვაჭრობის გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდა ჩამორჩება ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების გლობალიზაციას. 2000-2010 წლებში ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ქვეყნებში გლობალიზაციის ინტენსივობის მაჩვენებლის ზრდამ საშუალოდ გასული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პოზიციის მიხედვით – 227, შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პოზიციის მიხედვით კი – 123% შეადგინა, ხოლო ტექნოლოგიების სფეროში, 2007-2010 წლებში – 100%, მაშინ, როცა იმავე წლებში ანალოგიურმა მაჩვენებელმა საერთაშორისო ვაჭრობის მიხედვით, მხოლოდ 8% შეადგინა;
- 2000-2010 წლებში საქართველოში გლობალიზაციის ხარისხი უმთავრესად შემცირების ტენდენციით ხასიათდება, მაშინ როცა მთელ მსოფლიოში იგი,

უმთავრესად, ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. ამასთან, საქართველოს წვლილი მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციაში უმნიშვნელოა;

- საერთაშორისო ვაჭრობა და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ჯერ კიდევ წარმოადგენენ ორ ძირითად გზას საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნებს შორის ეს ეკონომიკური კავშირები არ არის ახალი, გასული ათწლეულების განმავლობაში მათი მასშტაბები და კომპლექსურობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ამის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზია საერთაშორისო წარმოების ქსელების წარმოშობა და განვითარება. გლობალურმა ღირებულებათა ჯაჭვებმა გაზარდეს პიდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნაკადები და ფირმათშორისი ვაჭრობა, რაც თანდათან უფრო ურთიერთდამოკიდებული ხდება;
- ინვესტიციების გლობალიზაციაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მომსახურების სექტორს. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ მომსახურების სექტორზე მოდის;
- საერთაშორისო ვაჭრობაში, უკანასკნელ წლებში ძლიერ გაიზარდა მომსახურებით ვაჭრობა, თუმცა იგი ჯერ კიდევ საქონლით ვაჭრობის მხოლოდ ნაწილს შეადგენს. საერთაშორისო ინვესტიციები, როგორც პირდაპირი ისე საპორტფელო, გაიზარდა უფრო სწრაფად ვიდრე საერთაშორისო ვაჭრობა. ტრანსნაციონალური კორპორაციების შთანთქმებმა და შერწყმებმა, რაც უმთავრესად ხორციელდებოდა ფირმის საქმიანობის რესტრუქტურიზაციის მიზნით, გამოიწვია საერთაშორისო საინვესტიციო ნაკადების ძლიერი მოზღვავება;
- ტექნოლოგიური ინტერნაციონალიზაცია წარმოადგენს გლობალიზაციის თანამედროვე პროცესის მნიშვნელოვან მახასიათებელს. იზრდება ქვეყნებს შორის ტექნოლოგიური ნაკადები და სხვადასხვა სახის საერთაშორისო ურთიერთობები. მეცნიერებაში, ტექნოლოგიებსა და ინოვაციებში

საერთაშორისო თანამრომლობა იზრდება, რაც გამოიხატება მის სხვა და სხვა მახასიათებლების, მათ შორის პატენტების საერთაშორისო მფლობელობის ზრდაში;

- თანამედროვე გლობალიზაციის ერთ-ერთი განსაკუთრებული მახასიათებელია გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვის წარმოშობა. გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვისა და საერთაშორისო წარმოების ქსელის ფარგლებში საერთაშორისო ვაჭრობა ხორციელდება არა მხოლოდ საბოლოო პროდუქტებით, არამედ შუალედური საქონლითაც (პირველადი საქონელი, ნაწილები, კომპონენტები და ნახევრად მზა საქონელი) და, უკანასკნელ პერიოდში, მომსახურებითაც, შედეგად იზრდება არა მხოლოდ საბოლოო საქონლითა და მომსახურებით, არამედ აგრეთვე და, განსაკუთრებით, შუალედური საქონლით ვაჭრობა. ეს ტენდენცია მნიშვნელოვნად ცვლის ქვეყნებს შორის ეკონომიკურ ურთიერთობებს და საერთაშორისო ვაჭრობის მოდელს, რაც აისახება ფირმისშიდა და შიდადარგობრივი საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებით. საბოლოო საქონლის ექსპორტი აღარ არის ქვეყნის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის სათანადო ინდიკატორი, რადგან გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვის წამოქმნის შედეგად საბოლოო პროდუქტები მნიშვნელოვანწილად შეიცავს შუალედურ საქონლს, რაც იყო იმპორტირებული ქვეყანაში;
- უკანასკნელ ათწლეულებში ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაცია ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) უმეტეს ქვეყანაში არსებობს წარმოების სიღრმის შემცირების ზოგადი ტენდენცია, რაც მიგვითითებს წარმოების პროცესში შუალედური საქონლის ფართო გამოყენებაზე. სამრეწველო პროდუქცის ექსპორტი და იმპორტი იზრდება გაცილებით უფრო სწრაფად ვიდრე წარმოება, რაც არის იმის დადასტურება, რომ პროდუქციის

ნაწილები იწარმოება ერთ ქვეყანაში და შემდეგ ექსპორტირდება სხვა ქვეყნებში, როგორც ელემენტი წარმოების შემდგომ ეტაპზე. იზრდება შიდადარგობრივი და ფირმისშიდა ვაჭრობა, რაც მიგვანიშნებს წარმოების პროცესში ადგილობრივთან შედარებით უცხოური საქონლის უფრო ფართო გამოყენებაზე. იმპორტირებული შუალედური საქონლის მზარდი მნიშვნელობის კვალდაკვალ OECD-ის თითქმის ყველა ქვეყანაში იზრდება ოფშირინგი და აუტსორსინგი;

- შეიძლება ითქვას, რომ უცხოური საკუთრების ზრდა საქართველოში უფრო მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მშპ-ის ზრდაზე, ვიდრე აშშ-ში. ამ თვალსაზრისით, გლობალიზაციას მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის უფრო მეტი სარგებლის მოტანა შეუძლია, ვიდრე დიდი ქვეყნებისთვის. ამასთან, საგარეო საკუთრების ზრდა უარყოფით ზეგავლენას ახდენს მშპ-ზე ზრდაზე საქართველოსთვის, ხოლო დადებით ზეგავლენას – აშშ-ისთვის, რაც მიგვანიშნებს იმაზე რომ, ეკონომიკურ გლობალიზაციას ამ ასპექტში უარყოფითი ზეგავლენა აქვს მცირე ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე და დადებითი – დიდი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამასთან, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა მცირე ზომის ქვეყნებში მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებულია ქვეყანაში უცხოური საკუთრების ზრდაზე (მშპ-ის ზრდის 86% განაპირობებს უცხოური საკუთრების ზრდა), ხოლო დიდ ქვეყნებში – საზღვარგარეთული საკუთრების ზრდაზე (მშპ-ის ზრდის 40% განაპირობებს საზღვარგარეთული საკუთრების ზრდა). აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ის ქვეყნები, რომლებიც სირთულეებს განიცდიან ეკონომიკურ ზრდასთან დაკავშირებით, უფრო მეტად უნდა ჩაერთონ გლობალიზაციის პროცესებში;
- თანამედროვე გლობალიზაციის მასშტაბები იზრდება და მასში ერთვება ქვეყანათა მზარდი რიცხვი. ჩინეთი გახდა მთავარი სავაჭრო პარტნიორი ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD)

უმეტესი ქვეყნისთვის. OECD-ის საექსპორტო ბაზრებში მისი წილი მნიშვნელოვნად გაიზარდა. ჩინეთი და BRIICS-ის სხვა ქვეყნები (ბრაზილია, რუსეთი, ინდოეთი, ინდონეზია და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა) გახდნენ მნიშვნელოვანი მოთამაშეები საერთაშორისო ინვესტიციებში, როგორც მიმღები ისე ინვესტორი ქვეყნები. ისინი აგრეთვე აქტიურად მონაწილეობენ გლობალურ ტექნოლოგიურ ქსელებში. გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვში იზრდება განვითარებადი ქვეყნების რიცხვი, როგორც კლევებისა და განვითარების და ინოვაციური საქმიანობის ადგილსამყოფელი. ეკონომიკურმა კრიზისმა მძიმე დარტყმა მიაყენა ზოგიერთ განვითარებად ქვეყანას, თუმცა რამდენიმე მათგანის ეკონომიკურმა დინამიზმმა, განსაკუთრებით ჩინეთის და ინდოეთის, მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა OECD-ის სივრცეში სიტუაციის ამაჟამინდელ გაუმჯობესებაში;

- OECD-ის ქვეყნებში მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის შემდგომი ეკონომიკური ზრდის გაუმჯობესება ემთხვევა მთელ მსოფლიოში ეკონომიკური გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდის პერიოდს, საიდანაც შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ აღნიშნული მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი არ იყო უმთავრესად ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესების გაღრმავებით განპირობებული, არამედ პირიქით, გლობალიზაციის გაღრმავებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ცალკეულ ქვეყანაში კრიზისული სიტუაციების თავიდან აცილებას;
- ტრანსნაციონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალები საზღვარგარეთ ემსახურებიან არა მარტო მიმღები ქვეყნის ადგილობრივ ბაზრებს, არამედ ხშირად აგრეთვე ემსახურებიან სხვა ქვეყნების ბაზრებსაც, და, ამავე დროს, აწარმოებენ პროდუქციას მრავალეროვნული ქსელის სხვა ფილიალებისთვისაც. ამგვარ ფირმათშორის ვაჭრობაზე, ე.ი. საერთაშორისო ვაჭრობაზე მრავალეროვნულ კორპორაციებსა და მათ ფილიალებს შორის, მოდის საერთაშორისო ვაჭრობის მზარდი წილი;

- ფირმათშორისი ვაჭრობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეხება უცხოური ფილიალების იმ ექსპორტსა და იმპორტს, რაც განკუთვნილია სხვა ფირმებისათვის (რომლებიც არ მიეკუთვნებიან იგივე ტრანსნაციონალურ ქსელს). ეს პირდაპირ უკავშირდება ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაციას. ბევრ შემთხვევაში უცხოური ფილიალები უფრო მიდრეკილნი არიან ექსპორტისა და იმპორტისაკენ, ვიდრე ადგილობრივი ფირმები, განსაკუთრებით მრეწველობის დარგებში. ყოველივე ეს მეტყველებს ღირებულებათა ჯაჭვის გლობალიზაციის გაღრმავებაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების გადამწყვეტ როლზე;
- ტრანსნაციონალური კორპორაციები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ტექნოლოგიების ინტერნაციონალიზაციაში, მას შემდეგ, რაც ისინი ახდენენ დაპატენტებული ცოდნის შემუშავებასა და ტრანსფერს, რაც მათ აძლევთ კონკურენტულ უპირატესობას. ამასთან, ტრანსნაციონალური კორპორაციების სათაო ოფისები ფართოდ აფინანსებენ კვლევებსა და განვითარებაში მათი ფილიალების ინვესტიციებს საზღვარგარეთ, რაც განაპირობებს მიმღებ ქვეყნებში ამ უცხოური ფილიალების მიერ ამ სფეროში განხორციელებული ინვესტიციების მზარდ ხვედრით წონას. ზოგიერთ უფრო მცირე ზომის ქვეყანაში, ტრანსნაციონალურ კორპორაციებზე მოდის კვლევებსა და განვითარებაში ინვესტიციების უმეტესობა. ისინი თამაშობს მნიშვნელოვან როლს კვლევებსა და განვითარებაში ინვესტიციებში მსოფლიო მასშტაბით: 2010 წლის მონაცემებით, ტრანსნაციოონალური კორპორაციები, რომლებიც ყველაზე მეტს ხარჯავენ კვლევებსა და განვითარებაზე, დგანან იმ ქვეყნების პირველ ათეულში, რომლებიც ახდენენ ამ სფეროში ყველაზე მსხვილ ინვესტიციებს. მსოფლიო 8 უმსხვილესი ტრანსნაციონალური კორპორაციის აგრეგირებული დანახარჯები აღემატება აშშ-სა და იაპონიისა გარდა ყველა ცალკეული ქვეყანის ინვესტიციებს;

- ინვესტიციების, ვაჭრობისა და ტექნოლოგიების გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდის კვალდაკვალ იზრდება ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკაში, რაც წარმოადგენს ემპირულ დადასტურებას იმ კანონზომიერებისა, რომ გლობალიზაციის პროცესის გაღრმავება განაპირობებს ტრანსნაციონალური კორპოარციების როლის ზრდას და, პირიქით, ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლის ზრდა აღრმავებს გლობალიზაციის პროცესს;
- ფირმის სპეციფიკური ცოდნა და შესაბამისი წარმოების ტექნოლოგიები, რაც უზრუნველყოფს ტრანსნაციონალური კორპორაციების ძირითად სიძლიერესა და რაციონალურობას, განასხვავებს მათ ადგილობრივი ფირმებისგან: უცხოურ ფილიალები ეროვნულ ფირმებთან შედარებით აღმოჩდნენ გაცილებით კაპიტალტევადები და, აქედან გამომდინარე, მათ აქვთ უფრო მაღალი შრომის ნაყოფიერება. ამ განმასხვავებელი მახასიათებლების გამო, ტრანსნაციონალური კორპორაციები პასუხისმგებელნი არიან ქვეყნის დასაქმების, ბრუნვისა და დამატებული ღირებულების მსხვილ ნაწილზე, რომელსაც ისინი ქმნიან მიმღებ ქვეყნებში, განსაკუთრებით მრეწველობის მაღალტექნოლოგიურ დარგებში;
- ტრანსნაციონალური კორპორაციები წარმოადგენენ ეკონომიკური გლობალიზაციის ინტენსივობის ზრდის მთავარ წყაროს. ისინი ძლიერ ზეგავლენას ახდენენ როგორც ვაჭრობის, ისე ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების გლობალიზაციის გაღრმავებაზე. დღეისათვის ტრასნაცონალური კორპორაციების უცხოური ფილიალები განაპირობებენ ვაჭრობის გლობალიზაციის ზრდის 81, ინვესტიციების გლობალიზაციის ზრდის 72 და ტექნოლოგიის გლობალიზაციის ზრდის 96%-ს;
- ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს, გლობალურ ეკონომიკაში ინტეგრირებისათვის აუცილებელია ქვეყანაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობისათვის ხელსაყრელი ბიზნეს გარემოს შექმნა.

გლობალიზაციის ცვალებადი მახასიათებლები და გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვების აშკარა გავრცელება მოგვიწოდებს სამთავრობო პოლიტიკების გადახედვისაკენ. ტრადიციული პოლიტიკები, რაც უკავშირდება გლობალიზაციას, მიზნად ისახავს კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას საერთაშორისო ეკონომიკაში დასაქმებისა და ქვეყანაში შექმნილი დამატებული ღირებულების გაზრდის მიზნით. ეს პოლიტიკები ხშირად ჯერ კიდევ ფოკუსირდება კონკრეტულ დარგზე (მრეწველობა, მომსახურება, მაღალი ტექნოლოგიები და ა.შ.), თუმცა წარმოების საერთაშორისო ფრაგმენტაციის შედეგად, ამგვარი დარგობრივი განზომილება ჩანს, რომ თანდათან უფრო ნაკლებად მართებული ხდება. იმის გათვალისწინებით, რომ საწარმოო პროცესის ეტაპები განლაგებულია სხვადასხვა ქვეყანაში, კონკურენტუნარიანობა და შეფარდებითი უპირატესობა საჭიროა ინტერპრეტირდეს დარგობრივის ნაცვლად საქმიანობის ჭრილში, რაც გააღრმავებს ეროვნული ეკონომიკის გლობალურ სფეროში ჩართულობას;

- ტრანსნაციონალური კორპორაციები ძლიერი აქტიორები არიან ამჟამინდელ გლობალიზაციის პროცესში, და, ისინი ხშირად ზღუდავენ სამთავრობო პოლიტიკის ეფექტიანობას და წარმატებას. საჭიროა ქვეყნებმა გაითვალისწინონ ეს შეცვლილი რეალობა და გამოიკვლიონ თუ როგორაა შესაძლებელი შემუშავდეს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც სარგებელს მოუტანს როგორც ქვეყანას, ისე ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს;
- გლობალიზაცია განაპირობებს ქვეყნებს შორის რესურსების უფრო ეფექტიან განაწილებას და წარმოშობს მნიშვნელოვან კეთილდღეობის ეფექტებს, მათ შორის უფრო მაღალ შრომის ნაყოფიერებასა და ეფექტიანობას, მზარდ ხელფასებს, უფრო მაღალ კონკურენციას, უფრო დაბალ ფასებს, პროდუქციის მზარდ ასორტიმენტსა და ხარისხს. ამავე დროს, გლობალიზაციის პროცესი აგრეთვე წამოჭრის პრობლემებს მრავალ

ქვეყანაში და მიმდინარე პროცესების მართვის საჭიროებას, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს მისი სარგებელის ფართოდ განაწილება;

- საერთაშორისო კორპორაციების მიერ თავიანთ სტრატეგიაში სოციალური პასუხისმგებლობის დანერგვა შეამცირებს მათი საქმიანობის უარყოფით შედეგებს და, ამავე დროს გაზრდის საზოგადოებისათვის მათი საქმიანობიდან მიღებულ სარგებელს, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს გლობალიზაციის თანმხლები მრავალი პრობლემის მინიმუმამდე შემცირებასა და მისი სოციალური ორიენტაციის გაძლიერებას;
- დღემდე ვერ ხერხდება გლობალიზაციის მასშტაბებისა და ინტენსივობის სრული სურათის წარმოდგენა საქართველოსთვის, რადგან სტატისტიკური სამსახურები ვერ უზრუნველყოფენ იმ ინფორმაციის შეგროვებას, რომლებიც საჭიროა ეკონომიკური გლობალიზაციის გასაზომად (წარმოადგენენ საჭირო ცვლადებს), რაც დაბრკოლებას უქმნის როგორც სახელმწიფოს ისე ბიზნესსექტორს, გააცნობიერონ გლობალიზაციის ტენდენციები, რომლებიც დაეყრდნობა რეალურ ფაქტებსა და რიცხობრივ მონაცემებს და შეიმუშაონ სათანადო პოლიტიკა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია ამ კუთხით სტატისტიკური სამსახურების ძალისხმევის წარმართვა, მათი ჩართვა საერთაშორისო საგანმანათლებლო პროგრამებსა და ტრენინგებში რომლებიც უშუალოდ გამიზნულია ამ პრობლემების გადაჭრაზე. შედეგად ამისა, შესაძლებელი გახდება იმ სტატისტიკური მონაცემების შეგროვება, რომლებიც საჭიროა ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესის გაზომვისა და შეფასებისთვის (OECD-ის ინდიკატორებით). ამ მიზნის ფარგლებში საჭიროდ მიგვაჩნია დაფუძნდეს კვლევითი ცენტრი, რომელიც მჭიდროდ ითანამშრომლებს აღნიშნულ საკითხებზე სტატისტიკურ სამსახურებთან და რეგულარულად მოახდენს საქართველოში გლობალიზაციის ტენდენციების შეფასებას.

პუბლიკაციები. კვლევის ზოგიერთი ელემენტი გამოქვეყნებულია სტატიებში, აგრეთვე წარმოდგენილია საერთაშორისო კონფერენციაზე:

1. გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციები, ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი", 2013, 2;
2. გლობალიზაციის არსი, სტრუქტურა და ძირითადი მიმართულებები, ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი", 2011, 3;
3. გლობალიზაციის ალტერნატივა თუ ალტერნატიული გლობალიზაცია? ჟურნალი ეკონომიკა, 2011, 1-2;
4. საერთაშორიოს კორპორაციების როლი გლობალიზაციის სოციალურად ორიენტირებული მოდელის დანერგვაში. გლობალიზაცია, საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, 2012, აპრილი.